

Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv

Årsmelding 2019

Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv

Årsmelding 2019**Innhold**

1. Sammendrag	4
2. Nasjonalt og internasjonalt arbeid	5
2.1 Havbruk og Unesco	5
2.2 Verdensarvforum på Vega	6
2.3 Åpning av Vega Verdensarvsenter	8
3. Finansiering	9
4. Satsningsområder 2019	11
4.1 Kulturlandskap	11
4.2 Ærfugltradisjonen	13
4.3 Fiskeriene	16
4.4 Formidling/Vega Verdensarvsenter	17
4.5 Arbeid med barn og unge	19
4.6 Besøksforvaltning/reiseliv	20
4.7 Viltkartlegging og vegetasjon	21
4.8 Overvåking av verdensarven	23
5. Arbeid i regi av andre instanser	25
5.1 Vega Verdensarvsenter AS	25
5.2 Vega Verneområdestyre	29
5.3 Oppsyn i regi av Statens naturoppsyn	30
5.4 Vega kommune: Arbeidsoppgaver verdensarv	31
5.5 Administrativt kontaktutvalg	32
5.6 Helgeland Museum	32
5.7 Frivillig arbeid	33
6. Bakgrunn for Stiftelsens arbeid	34
6.1 Stiftelsens styre	35
6.2 Stiftelsens samarbeidsråd	36
6.3 Stiftelsens sekretariat	37
6.4 Vega Verdensarvsenter AS	38

Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv
 Ærfuglveien 1
 8980 Vega
 Tlf: 97 03 46 46
 E-post: post@verdensarvvega.no
 Internett: www.verdensarvvega.no

1. Sammendrag

Styret vedtok i sak 12/19 rammer for arbeidsplan og budsjett på kr 4,66 mill kr. I tillegg ble det søkt midler til Stiftelsens barne- og ungdomssatsning.

Prioriterte arbeidsoppgaver i 2019 har vært:

- Oppfølging av det nasjonale arbeidet med **St.meld 35 Framtid med fotfeste** gjennom bl.a. nestledervervet i Norges Verdensarv
- Hovedansvar for å arrangere Verdensarvforum på Vega
- Deltakelse i forberedelse av offisiell åpning med HKH Kronprinsen
- Møte og kontakt med KLD og direktoratene for verdensarvkoordinatorene, samt deltakelse i nettverket for informasjonssenter
- Samarbeid med grunneiere og fuglevoktere om dunværene og med skjøtsel/formidling, deltakelse i Samarbeidsrådets møter
- Deltakelse i administrativt kontaktutvalg for Vega verneområdestyre med Vega kommune
- Dialog med Vega kommune, Fylkesmannen i Nordland og grunneiere om prioritering av skjøtelsesmidler via Landbrukets Utviklingsfond (LUF-midlene)
- Deltakelse i styret for Vega Verdensarvsenter AS
- Deltakelse i bestillingsdialogen med Vega verneområdestyre og Statens naturoppsyn om tiltak i verdensarv- og verneområdene
- Samarbeid med Vega skole om oppfølging av verdensarvplan og utvikling av tilbud for barn og unge
- Arbeid med videreutvikling av formidlingskonseptet for verdensarvsenteret, inkl databasen «Dypdykk»
- Lokal forankring av senteret via møter, arrangement og sosiale medier

Stiftelsens budsjett for 2019 var på 4,570 mill kr, der 4,31 mill kr var tildelt fra Miljødirektoratet etter søknad. Øvrige midler kom fra Nordland fylkeskommune, Fylkesmannen i Nordland og Kulturrådet.

I tillegg ble det tildelt midler til barne- og ungdomssatsningen i det 3-årige prosjektet «Heltens reise» med mikrodestinasjoner og Skaperverksted for årene 2017 - 2019. For 2019 ble det gitt sponsormidler på 780 000 fra Sparebank1 Nord-Norge, kr 453 000 fra Riksantikvaren til formidlingstiltak, kr 65 000 fra Nordland fylkeskommune i friluftsmidler, kr 40 000 til viltkartlegging og kr 15 000 fra Fylkesmannen til prosjekt med ungdom med skjøtsel av spesielt verdifulle kulturlandskap.

Stiftelsens regnskap for 2019 er avlagt med et resultat på kr 29 351.

2. Nasjonalt og internasjonalt arbeid

2.1. Havbruk og Unesco

NORDLAND FYLKESKOMMUNE GA I 2019 FORNYET TILLATELSE TIL MOWI FOR OPPDRETTSLOKALITETEN VED RØRSKJÆRAN SØR

12. februar 2019 vedtok fylkesrådet i Nordland å opprettholde sitt vedtak fra juli 2018 om å gi Mowi midlertidig tillatelse til oppdrett ved Rørskjæran Sør for 5 år i Vegaøyen verdensarv-område. Forut for vedtaket sendte daværende statssekretær Atle Hamar i Klima- og miljødepartementet brev til fylkeskommunen og advarte om å fatte et slikt vedtak, ut fra at tiltaket ikke var konsekvensutredet i henhold til Unescos krav. Han fryktet dermed at det kunne sette verdensarvstatusen i spill. Miljødirektoratet vedtok i april 2019 å trekke tilbake utslippstillatelsen Fylkesmannen ga Mowi i 2016 for lokaliteten Rørskjæran. Mowi klaget på vedtaket fra Miljødirektoratet og saken ble da sendt til Klima- og miljødepartementet for behandling.

3. gangs høring av Kystplan Helgeland ble gjennomført i 2019 og Vega kommunestyre vedtok planen hvor Vega kommune har satt av de to lokalitetene ved Hysvær og Rørskjæran som lokaliteter for akvakultur. Kommunens øvrige sjøarealer i verdensarvområdet er satt av til flerbruksformål (fiske, friluftsliv, natur og ferdsel), verneområde og enbruks F (fiskeområder dvs. gyteområder og reketrålefelt). Riksantikvaren og Fylkesmannen i Nordland ga innsigelser til planen ut fra en vurdering av at verdensarvverdiene ikke var tilstrekkelig ivaretatt og at det måtte foretas

kunnskapsinnhenting ut fra de kriterier som det ble anmodet om fra UNESCOs rådgivende komiteer ICOMOS og IUCN etter deres befarings i 2017.

Vega kommunestyre imøtekom innsigelsene ved å igangsette arbeidet med en tilleggsutredning (KU) til Kystplan Helgeland for Vega kommune. Kommunen hadde dialog med Riksantikvaren og Miljødirektoratet om tilleggsutredningen og inngikk en avtale med firmaet Menon Economics om en samfunnsanalyse med kunnskapsinnhenting rundt verdiskaping med basis i havbruk og reiseliv.

2.2 Verdensarvforum på Vega

DELTAKERNE PÅ VERDENSARVFORUM FIKK BLI KJENT MED ÆRFGULTRADISJONEN I HYSVÆR

Norges Verdensarv, medlemsorganisasjonen for de norske verdensarvstedene med samarbeidende instanser, arrangerer årlig Verdensarvforum, en arena for felles erfaringsutveksling og kompetanseoppbygging. 6. - 9. mai 2019 var Verdensarvforum lagt til Vega og Vegaøyen Verdensarv med rundt 100 deltakere fra lokalsamfunnet og de syv andre verdensarvstedene. 10 år etter at Verdensarvforum for første gang ble arrangert på Vega, var konferansens tema: **Hva er fyrårstrategi de neste 10 år for verdensarvstedene. Verdiskaping med basis i verdensarven.**

Innledere var bl.a. statssekretær Atle Hamar i Klima- og miljødepartementet og assisterende generaldirektør Berit Lein som representerer Norge i Unescos Verdensarvkomité og representanter fra Klima- og miljødepartementet, Riksantikvaren og Miljødirektoratet. Daglig leder i Stiftelsen/ verdensarvkoordinator var hovedansvarlig

og med reiselivssjef, senterleder og øvrige i verdensarvsenteret som uvurderlige hjelpere.

Det ble også gjennomført et Politisk Forum og Politisk Råd med politiske representanter fra stedene. Møtene ble fulgt opp med politiske uttalelser og framlegg fra NVAs politiske råd i høringene i Stortingets energi- og miljøkomité og familie- og kulturkomiteen i forbindelse med statsbudsjettet. Blant kravene var styrket kapasitet til verdensarv arbeid i direktoratene, økning i ressursene til stedene og driftstilskudd til Norges Verdensarv.

Nordisk konferanse

Den nordiske verdensarvkonferansen ble i 2019 arrangert i Stockholm med tre verdensarvsteder som vertskap. Innledningsvis gjennomførte Nordic World Heritage Association (NWhA) en workshop om hvordan de nordiske verdensarvstedene på best mulig måte kan bidra til et bærekraftig reiseliv.

På selve konferansen ble sider som kulturarv, identitet og ansvar belyst. Andre sider inkluderte kommunikasjon og verdensarv og viktigheten av kulturarv og gjennom konferansen.

Deltakelse i konferanser og nettverk

Nasjonalt og internasjonalt har Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv vært representert med daglig leder som nestleder i Norges Verdensarv og ble i 2018 valgt inn som medlem i styret i Nordic World Heritage Association, (NWhA), den nordiske verdensarvforeningen. Daglig leder har i 2019 bl.a. presentert verdensarven på internasjonale konferanser på Island og i Paris, for juryen for Bodø som europeisk kulturby 2024 og for ulike besøkende delegasjoner, lokale lag, foreninger og skoleelever.

Utviklingsarbeid - Framtidens Folkehøgskole

En svært viktig oppgave høsten 2019 var samarbeid med Emergence School of Leadership om å utvikle et konsept for «Framtidens folkehøgskole» på Vega. Folkehøgskolen skal bygge på verdensarvens verdier og vil kunne bli en svært viktig bidragsyter til å ta vare på og utvikle verdensarven. Den vil også kunne bli svært viktig i forhold til mange attraktive arbeidsplasser og ung energi inn i lokalsamfunnet.

Arbeidet skjedde i samarbeid med Emergence School of Leadership, en skole for moderne prosjektledelse. Den lokale arbeidsgruppa besto av med ordfører, rådmann, teknisk sjef, reiselivssjef, daglig leder i Stiftelsen og Vega verdensarvsenter. Rapporten «Framtidens Folkehøgskole» var klar i desember 2019 og formannskapet ble orientert om saken. Rapporten konkluderer med at skolen bør baseres på de tre grunnpilarene: bærekraft, selvledelse og historiefortelling. Formannskapet ville gjerne gå videre med arbeidet.

2.3 Åpning av Vega Verdensarvsenter

VEGA VERDENSARVSENTER BLE OFFISIELT ÅPNET 13. JUNI 2019 AV HKH KRONPRINSEN

Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv og øvrige leietakere kunne flytte inn i Vega Verdensarvsenter 1. februar 2019 og bygget var da et tomt skall som skulle fylles med utstillinger og inventar før første offisielle arrangement; Verdensarvforum 2019 med åpning 6. mai. Samtidig skulle den offisielle åpningen 13. juni med kongelig besøk planlegges i detalj. Det var med andre ord en ekstremt travel periode som særlig var belastende for senter- og formidlingsleder. Offisiell åpning av fiskerihavna var også lagt til samme dag.

HKH Kronprinsen hadde følge av statsråd Ola Elvestuen, Klima- og miljødepartementet (KLD), (fikk sykdomsforfall), statssekretær Roy Angelvik, Nærings- og fiskeridepartementet, Riksantikvar Hanna Geiran, direktør Ellen Hambro, Miljødirektoratet, direktør Ivar Mykletun, Miljødirektoratet, seksjonssjef Einar Holtane, KLD, avdelingsdirektør Berit Halvorsen, KLD, fylkesmann Tom Cato Karlsen, Nordland, fylkesordfører Sonja Alice Steen, Nordland, Tora Aasland, leder UNESCO-kommisjonen Norge, fylkesråd Aase Refsnes, Nordland fylkeskommune, og fylkesmiljøvernssjef Torfinn Sørensen, Nordland. For øvrig var alle fuglevokterne invitert til å delta i hele arrangementet, samt Vega kommunestyre, ordførere og rådmenn fra Sør-Helgeland, styret og observatører i Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv, representanter fra alle bidragsytere, arkitekter og designere og entreprenører. Åpningsforedrag var ved forfatter Roy Jacobsen og musikalske innslag var ved Hekla Stålstrenga. Et flott og verdig arrangement for å markere åpningen av Norges første nybygde verdensarvsenter.

Budsjett Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv 2019

	Budsjett 18	Budsjett 2019
Beite-, arealtilskudd, investeringer	970 000	1 030 000
Kulturbidrag	1 440 000	1 500 000
Formidling	250 000	220 000
Fugleliv	120 000	100 000
Besøksforvaltning	210 000	200 000
Drift av stiftelsen	1 470 000	1 520 000
Sum	4 460 000	4 570 000

Stiftelsens regnskap for 2019 er avlagt med et resultat på **kr 29 351**.

Bidragstyttere til ivaretagelse av Vegaøyen Verdensarv utenom Miljødirektoratets hovedtildeling til Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv: **kr 8 856 500 i 2019**.

Bidragstyper	Tilskudd 2019	Tiltak
Nordland fylkeskommune (NFK)	65 000	«En smak av Vega» - utekjøkken senteret
NFK/ Riksantikvaren	1 900 000	Bygningsvernmidler, inkl ærfuglarkitektur
Fylkesmannen i Nordland	40 000	Kartlegging av overvintrende sjøfugl
Fylkesmannen i Nordland/ LUF-midler	1 550 000	Skjøtselsmidler til jordbruksforetak og andre
Vega verneområdestyre	875 000 kr	Skjøtselstiltak, informasjonstiltak mm
Miljødirektoratet	336 000 kr	Hold Vegaøyen Verdensarv ren
Fylkesmannen i Nordland	51 500 kr	Skjøtsel slåtteenger og kystlynghei
Vega kommune	950 000 kr	Reiselivstiltak
Vega kommune	400 000 kr	SMIL-midler
Miljødirektoratet	1 800 000	Grunntilskudd Vega Verdensarvsenter
Miljødirektoratet	389 000	Uteformidling ved senteret og audioguide
Nordland fylkeskommune	300 000	Driftstilskudd Vega Verdensarvsenter
Vega kommune	200 000	«
SUM	8 856 500	

Midlene er brukt til tiltak for å ta vare på og videreutvikle verdensarvverdiene i området. Den høye finansieringsgraden fra ulike aktører av verdensarvbeidet viser både den innsats og det engasjement som mange instanser og enkeltpersoner legger ned i å sikre og utvikle Vegaøyen verdensarvområde.

I tillegg kommer instanser som Statens naturoppsyn, Helgeland Museum, skolene, grunneiernes og frivilliges innsats i området. Det er grunn til spesielt å trekke fram fuglevokterne og bønder lokalt som tar på seg et stort arbeid med å frakte dyr i båt over lange avstander for å få beitet øyene, samt alt frivillig arbeid med å formidle områdets natur og kultur.

4. Satsningsområder 2019

4.1. Kulturlandskap

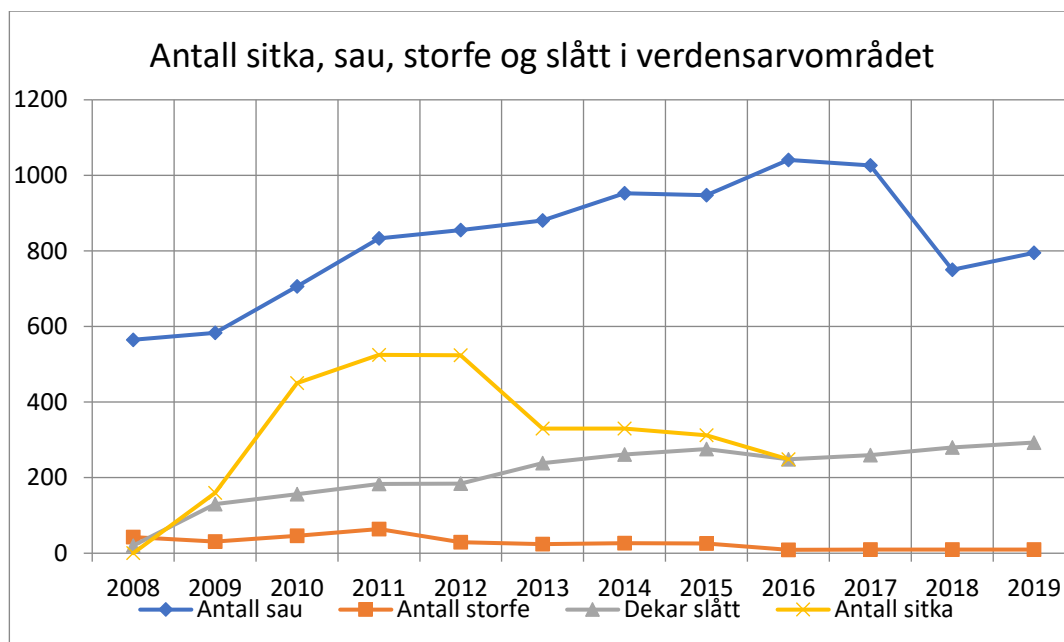
EN AV GRUNNEIERNE STARTET FOR FULLT MED HOGST I KVALHOLMEN I 2019 OG HAR PLANER OM Å TA UT SÅ MYE SOM MULIG AV PLANTET SITKA PÅ ØYA. PER I DAG ER DET I UNDERKANT AV 700 SITKA I KVALHOLMEN.

Satsningen på tiltak innen kulturlandskap i verdensarvområdene Vegaøyen og Vestnorsk Fjordlandskap ble i 2019 gjenspeilt i statsbudsjettet og via jordbruksavtalen. Det har gitt mulighet til å følge opp og iverksette en rekke viktige tiltak. Av et totalbudsjett for 2019 på 4,570 mill kr som skulle dekke arbeidet på alle forvaltningsplanens områder, satte Stiftelsen av 2,5 mill kr til skjøtsel og duntradisjonen.

I tillegg hadde Fylkesmannen 1,6 mill kr tilgjengelig via LUF-midlene og Vega verneområdestyre bidrar med 200 000 kr til skjøtsel i de vernede områdene. LUF-midlene ble i 2018 mer enn fordoblet fra 550 000 kr som har vært samme beløp helt siden 2009. Økningen av LUF-midlene åpnet for økt sats pr dyr, men også midler til tiltak utenom skjøtselstiltakene. Stiftelsen har fått tildelt:

- kr 200 000 til dokumentasjon av immateriell kulturarv innen bl.a. skjøtsel hos den siste generasjon av fast bosatte i verdensarvområdet
- kr 186 000 til refotografering av punkter i kulturlandskapet i regi av NIBIO/Oscar Puschmann

Begge tiltakene skal etter planen slutføres i 2020.

Antall sau i verdensarvområdet hadde en gledelig utvikling og var i 2017 oppe i 1026 dyr, mens pga sykdom og andre forhold har tre tiltakshaverne avsluttet sin virksomhet i 2018 og 2019. Det gjorde at det dessverre ble en nedgang til 750 dyr i 2018 og så en liten oppgang til 795 i 2019. Det bør derfor også jobbes for å få inn flere beitedyr. Med den lave prisen som sauebønderne har fått for kjøtt av utegangersau bør det være en prioritert oppgave å få lokal videreføring. Spesielt fordi utegangersau er den absolutt beste sauerasen for å beite kystlynghei og det karrige kulturlandskapet i Vegaøyen.

Det er bare et fåtall storfe fra en av gårdene på Vega som er ute i Vegaøyen; 10 storfe på Emårsøy og Skogsholmen.

Via Stiftelsens tilskuddsordning fikk 14 tiltakshavere tilskudd til skjøtselstiltak, mens 8 fikk via Vega verneområdestyre og 15 fra midlene fra jordbruksavtalen (LUF-midlene).

Det ble slått 205 dekar i verdensarvområdet og 88 dekar i verneområdene. Hogsten som finansieres gjennom Stiftelsen har foregått på Skogsholmen, Kvalholmen og Kilvær. Skogsholmen er nå nesten fri for sitka, mens det på deler av Kilvær gjenstår en del skog. Ca 3300 sitka er hogd av grunneierne på disse øyene. På Skogsholmen tas nå også buskfuru og kratt. En skogtaksering som Stiftelsen fikk gjennomført i 2015, anslår at det er ca 5 dekar med 800 sitkatrær i Kvalholmen. Det vil derfor være arbeid med uttak der i flere år framover.

Vega verneområdestyre prioriterte i 2019 hogst av kratt og løvskog i verneområdene og fikk også tatt ut siste rest av sitka i Kjellerhaugvatnet naturreservat.

4.2 Ærfugltradisjonen

AUD HALMØY HADDE SITT SISTE ÅR SOM FUGLEVOKTER I 2019 OG HADDE DA FORFATTER/ SAUEBONDE/UNESCO-RÅDGIVER JAMES REBANKS SAMMEN MED SEG I FLOVÆR I NOEN UKER. HAN SKAL SKRIVE BOK OM AUD OG FUGLEVOKTERTRADISJONEN

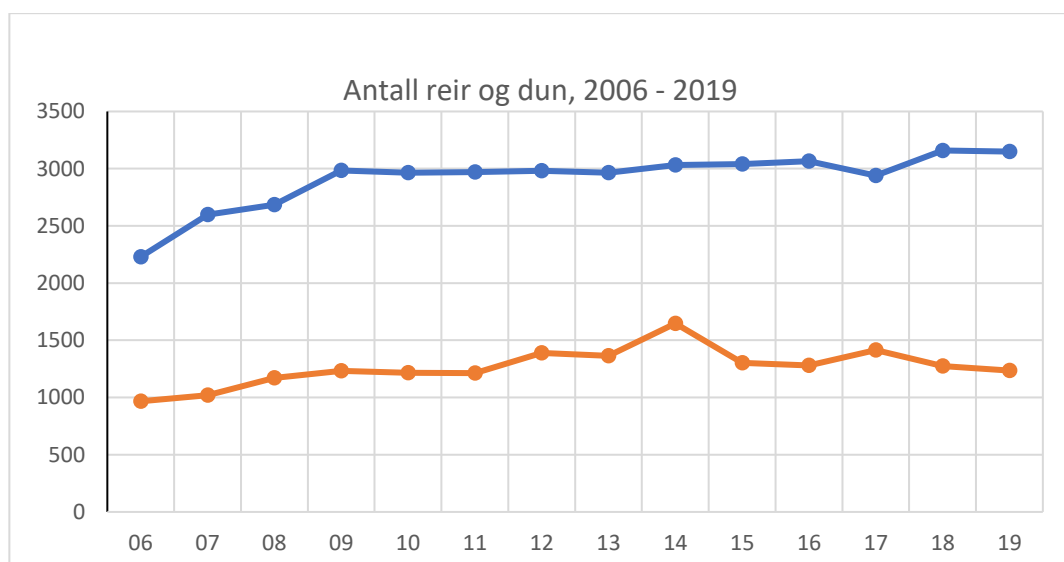
Største posten på Stiftelsens budsjett i 2019 var stimulerings- og rekrutteringsordninger for dunværstradisjonen. Totalsummen ble i 2019 1,5 mill kr. I 2019 var det 23 fuglevoktere i Vegaøyen fordelt på åtte dunvær. De hadde 7 - 8 rekrutter og øvrig hjelp fra familie og venner. Også skoleklasser og frivillige som Vegaøyens Venner deltok på dagsdugnader.

De siste årene har flere yngre meldt seg interessert i noen dunvær; en svært positiv trend. Men om de skal ha mulighet til å etablere seg, blir det nødvendig å få økt fuglevoktertilskuddet i årene framover. Det gjelder også for de øyene der det i dag er svært høy gjennomsnittsalder, som Utværet Lånan som i 2019 sendte bekymringsmelding til Klima- og miljødepartementet om bl.a. utfordringen med at gjennomsnittsalderen i Lånan har passert 70 år. Lånan opplevde også nedgang i antall ærfugl i 2019. Fuglevokterne der er bekymret for framtiden; særlig mht ærfuglbestanden, miljøgifter og rekruttering.

Hekkesuksess 2006 - 2019

Bremstein				20	20	36	56	55	65	49	36	60	36	54
Flovær	151	147	153	155	152	120	136	140	170	143	124	140	127	127
Halmøy	50	77	79	66	38	38	40	40	40	40	20	20	20	20
Hysvær	64	89	90	98	92	122	110	104	103	105	134	158	130	153
Kilvær		3	12	19	23	23	20	25	41	48	55	61	60	54
Lånan	538	502	597	636	665	663	773	764	963	719	729	761	792	699
Muddvær	151	181	221	215	193	173	203	188	218	166	153	167	70	89
Skjærvær	13	22	19	23	33	39	52	47	47	33	30	50	40	40
Totalt	967	1021	1171	1232	1216	1214	1390	1363	1647	1303	1281	1417	1275	1236

Hekkebestanden i dunværene har variert mye gjennom årene. Sannsynligvis varierer hekkesuksessen etter værforhold, mattilgang og evt andre faktorer. En slik faktor er predasjon og 2018 ble et katastrofeår for fuglevokterne i Muddvær. De opplevde gjentatte oterangrep på ærfuglene som hadde lagt seg på reir. De fikk en liten økning i 2019, men regner med at det vil ta mange år før bestanden tar seg opp igjen. Også Lånan opplevde nedgang i antall ærfugl i 2019; fra 792 i 2018 til 699 i 2019.

Det var svært lite ville ærfugler på øyene rundt dunværene i 2019, uten at noen vet sikkert hvorfor. Men bildet er ikke bare svart: Både Kilvær og Lånan meldte i fjor vår om mye fugl som flokket seg og i Bremstein la flere seg i hus.

STATSSEKRETÆR ATLE HAMAR FIKK HØRE OM ÆRFUGLTRADISJONEN I HYSVÆR DA HAN VAR PÅ VERDENSARVFORUM I MAI 2019, HER VED FUGLEVOKTER ALBERT STENSHOLM

Predatorbekjempelse

Ut fra registreringer av hekkesuksess i dunværene er det også grunn til å ha oppmerksomhet på predatorbekjempelse som vil kreve en kontinuerlig innsats. Predatorbekjempelse og oppsyn/overvåkning av området var derfor spesielt prioritert fra Forvaltningsknutepunktet i 2012- 2019 med økt skuddpremie til 400 kr, mot 100 kr tidligere. Flere jegere gjennomfører området med hund hver vår og har feller oppe hele vinteren. SNO driver også fellefangst og har i flere år hatt en oppsynsmann med hund til å gjennomføre deler av verdensarvområdet.

I perioden 2014 - 2019 er det tatt over 500 mink i området. Ved årsskiftet viste statistikken 56 tatte mink i 2019. Ifølge jegerne kan synes som at minkbestanden er stadig minkende.

Stiftelsen har siden 2016 søkt om fellingstillatelse på 5 oter pr år for kunne ta ut om det skjer skader i hekkesesongen. I 2019 ble det også gitt tillatelse til å ta ut oter i Muddvær før sesongen.

Videre ble det i 2017 - 19 bygd og tatt i bruk flere kråkefeller for å få ned den store bestanden av kråke i buffersonen. Stiftelsen ga tilskudd til materialer. I denne perioden er det felt ca 1300 kråker. Dette vil forhåpentligvis merkes bl.a. i Hysvær der kråkene har vært en stor plage for fuglevokterne.

4.3 Fiskeriene

DEN NYE FISKERIHAVNA PÅ GARDSØYA BLE OFFISIELT ÅPNET 13. JUNI 2019 AV DAVÆRENDE STATSSEKRETÆR ROY ANGELVIK I NÆRINGS- OG FISKERIDEPARTEMENTET

Fiskeriene i verdensarvområdet er sterkt redusert. Fiskeridirektoratets statistikk viser at det i 2019 var 20 på Vega som drev fiske som hovednæring, mens tilsvarende tall for 1988 var 90 heltidsfiskere. Tendensen er den samme i hele regionen og ny statistikk viser en nedgang på 79 prosent heltidsfiskere på Sør-Helgeland siden 1988.

Vega kommune fikk likevel i 2016 fullfinansiert ny fiskerihavn på Gardsøya ved verdensarvsenteret med midler fra Kystverket, Nordland fylkeskommune, låneopptak og avsatte midler. En skikkelig fiskerihavn er en forutsetning for å kunne snu utviklingen i fiskeriene.

Det vil være et viktig mål for Stiftelsen at fiskeriene i verdensarvområdet blir behandlet på statlig hold, men vi registrerer at dette er en langsiktig prosess fra departementene. Det er sterkt beklagelig at det på nasjonalt plan er forståelse for at det trengs særskilte ordninger for kulturlandskapet i verdensarvområdet, mens fiskeriene ikke får noe fokus.

Et annet svært viktig tema er forsøkene med taretråling i området. For Vegaøyen verdensarvområde bør det gjennomføres en konsekvensutredning av taretråling og vurderes om det gjennom Kystplan Helgeland skal synliggjøres hvilke områder som bør unntas fra taretråling av hensyn til naturmangfoldet og fiske.

4.4 Formidling/Vega Verdensarvsenter

STATSMINISTER ERNA SOLBERG FIKK OMVISNING AV FORMIDLINGSLEDER INA ANDREASSEN OG BLI KJENT MED ÆRFUGLTRADISJONEN, DA HUN VAR INNOM VERDENSARVSENTERET I MAI 2019

Innflyttingsdato til Vega Verdensarvsenter ble satt til 1. februar 2019 og med offisiell åpning 13. juni. Vega kommune er eier av senteret, mens driften skjer via Vega Verdensarvsenter AS som er heleid av Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv.

I 2019 bisto Stiftelsens daglige leder Vega Verdensarvsenter med å produsere hovedutstillingen i senteret. Innflytting i senteret, gjennomføring av Verdensarvforum 2019 på Vega og offisiell åpning ved HKH Kronprinsen svært mye tid og energi i de første driftsmånedene.

Senteret hadde i overkant av 11 000 besøkende fra åpning til utgangen av 2019; noe som må karakteriseres som sterke og gledelige besøkstall! Før den offisielle åpningen fikk alle vegværing og alle skoleklasser egen invitasjon til å besøke senteret gratis.

I løpet av sommeren, høsten og førjulsvinteren ble det gjennomført en rekke arrangement og kurs i senteret. Programmet ble distribuert til alle husstander.

Frivillige lag og foreninger

På budsjettet for 2019 var det satt av kr 120 000 til formidling via frivillige lag og foreninger. Følgende fem tiltak i regi av lag/foreninger fikk tildelt midler:

1. IL Vega - Vega Challenge, kr 25 000
2. Vegaøyans Venner, kr 30 000
3. VegadaganUNG kr 20 000,
4. Vega Kystlag, kr 20 000
5. IL Vega - Vegatrappa, kr 25 000

ØRNA PÅ TOPPEN AV VEGATRAPPA BLE ET POPULÆRT BESØKSMÅL I 2019

Midlene som er gått til Vegaøyans Venner er brukt til ulike arrangement og formidlingstiltak gjennom hele året, eks Ærfuglpatrulje til Bremstein for å hjelpe fuglevokter der, Øyans Dag og Fuglekveld. Arrangementene er godt besøkt. VegadaganUNG hadde egne ungdomsarrangement og kurs under Vegadagan sommeren 2019, mens Vega Kystlag har oppgradert utstillingene på Kystlagets Brygge. IL Vega har stått i spissen for arbeidet med Vegatrappa som ble åpnet helgen før Vega verdensarvsenter. Trappa ble et svært populært tiltak og både lokale og tilreisende var flittige brukere av trappa som gir god utsikt over verdensarvområdet. Per 25. september 2019 hadde 6500 skrevet seg i bøkene som ble lagt ut og de regnet med at det var veldig mange som ikke skrev.

IL Vega har også arrangert Vega Challenge, et kajakkrace gjennom verdensarvområdet. I 2019 ble arrangementet avlyst, men tråden tas opp videre i 2020.

4.5 Arbeid med barn og unge

- Ærfuglprosjekt i 6. klasse med tur til Emårsøy og Lånan
- 8. klasse "Kystkultur". Samarbeid med Vega kystlag og Vega verneområdestyre
- Formidling av verdensarven til flere besøkende klasser fra skoler i regionen
- Samarbeid med Barnas Turlag om bygging av reir i Emårsøy (Verdensarvens Dag)
- Arbeid med utvikling av Skaperverkstedet og søknadsarbeid
- Samarbeid om sommerkunstskole

Heltens reise har hatt som mål for å utvikle et helhetlig barnekonsept for å oppleve verdensarven. I verdensarvsenteret er det såkalte Skaperverkstedet et av tiltakene i Heltens Reise. Rommet skal inspirere til innovasjon som i neste omgang kan bidra til næringsaktivitet, eks gründercamps, workshops for lærere, bruk av ny teknologi for innovativ vri innenfor opplevelsesnæringen. Prosjektet ble tildelt kr 780 000 i 2019 og det aller meste av utstyr var dermed på plass.

Det ble jobbet med å få saltvannsakvariet i resepsjonen i full drift, men dette viste seg vanskelig å få til å fungere. Ansvarlig for barn og unge gjennomførte flere snorklesafarier på Eidem.

4.6 Besøksforvaltning/reiseliv

VEGA VERNEOMRÅDESTYRE HAR HATT ANSVAR FOR Å UTVIKLE EN BESØKSSTRATEGI FOR VERNEOMRÅDENE, HER VED UTVÆRET LÅNAN.

Ut fra rapportering fra bl.a. Statens naturoppsyn og fuglevoktere synes det ikke som at reiselivet lokalt eller i regionen er en trussel i forhold til fugleliv og kulturlandskap. Men det meldes om enkelte episoder der enkelte fiskere, «fisketurister» eller andre har kjørt for fort gjennom været i hekkesesongen og forstyrret fuglene. Stiftelsens daglige leder spilte inn behovet for en nøyere kartlegging av ferdselen til fisketuristene til den konsekvensanalysen som skal gjennomføres i forhold til påvirkningsfaktorer på ærfugldriften.

Vega verneområdestyre hadde i 2019 møter med grunneierne i alle verneområdene for å kartlegge hvordan det best kan legges til rette for opplevelser og aktiviteter. Vega verneområdestyre fikk ferdigstilt et utkast til besøksstrategi for verneområdene i 2019. Stiftelsen og Vega kommune har deltatt på møtene med henholdsvis daglig leder, reiselivssjef og miljøvernssjef. Besøksstrategien ble godkjent i Miljødirektoratet før jul 2019 og var ute på høring til midten av februar 2020.

Vega kommune ved reiselivssjef arbeidet i 2019 med å videreutvikle kommunens reiselivsstrategi. Vega verdensarvsenter ved daglig leder, verneområdeforvalter og verdensarvkoordinator deltok i prosjektgruppa for arbeidet.

4.7 Viltkartlegging og vegetasjon

I henhold til Unescos innskrivingstekst og forvaltningsplanen for 2015 - 2022 skal tålegrensen mellom verdensarvverdiene og havbruk defineres. Vega kommune leder arbeidet med utredningen og en tilleggsutredning som også omfatter andre påvirkningsfaktorer enn oppdrett. Stiftelsen satte av kr 100 000 til delfinansiering av utredningene både i 2017 og 2018. Vega verneområdestyre og Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv finansierte vinterkartlegging av sjøfugl i regi av Norsk institutt for naturforskning i 2019.

Utdrag fra rapport:

Tabell 2. Antall observerte individer av viktige arter av sjøfugl i Vega kommune 16.1. - 4.4.1980, (Nygård & Røv 1984), og i 2019. Områdeinndeling og områdevis resultater er vist i figur 3 og tabell 3).

Arter / artsgrupper	1980	2019
Lommer	185	89
Dykkere		22
Skarver	1930	2240
Ærfugl	18950	2220
Praktærfugl	487	2
Havelle	1811	192
Sjørørre	1183	521
Siland	428	810
Teist	857	481

Måkene var den mest tallrike gruppen med over 2500 individer, likt fordelt på gråmåke og svartbak. Skarvene var også tallrike, med vel 2200 individer, der 70 % var storskarv av de som ble artsbestemt. Ærfugl var, ikke uventet, den mest tallrike andefuglarten, men med bare vel 2200 er dette et av de laveste antallene som er registrert i Vega vinterstid (se Follestad m.fl. 2017).

Som det framgår av tabellen, er tilbakegangen fra 1980 særlig stor for ærfugl: fra 18 950 til 2220 i 2019. Prosentvis er også tilbakegangen stor for havelle.

I utgangspunktet skal kartleggingen brukes i arbeidet med besøksforvaltning, men vil også bli brukt som del av kunnskapsgrunnlaget for tilleggsutredningen til Kystplan Helgeland. Vega verneområdestyre har utviklet sårbarhetskart som viser myte-, hekke og overvintringsområdene.

Som oppfølging til den periodiske rapporteringen til Unesco, har Stiftelsen i perioden 2010 - 2016 finansiert vegetasjons-, naturtype- og viltkartlegging i verdensarvområdet. Totalt sett har Nibio avd Tjøtta i en tiårsperiode kartlagt over tusen øyer og holmer i verdensarvområdet. Gjennom kartleggingen er det framskaffet unik informasjon om forekomster og fordeling av arter og vegetasjonstyper. Artsmangfoldet varierer mye fra øy til øy, men generelt sett er de aller fleste øyene svært rike på plantearter.

VEGETASJON PÅ KALKRIK GRUNN OG KYSTLYNGHEI ER KARTLAGT OG VIL BLI SYNLIGGJORT I «DYPDYKK»

Kartleggingen har siden 2012 vært kombinert med viltkartlegging, der Fylkesmannen har vært delfinansiør. Totalt var det registrert 244 fuglearter på Vega og i Vegaøyen. Det er først og fremst sjøfuglarter som ærfugl, siland, storskarv, gråmåke, svartbak, fiskemåke og rødnebbterne som er mest tallrike i skjærgården på sommerstid, men også arter knyttet til et velskjøttet kulturlandskap som stær, storspove, småspove, grågåås, heipiplerke og linerle er vanlige å se. Nibio og SNO har kartlagt fugleforekomster på våren på Hysværflaket; et viktig overvintrings- og rasteområde for sjøfugl. Observasjonene er lagt inn i Artsobservasjoner www.artsobservasjoner.no I tillegg har Stiftelsen hvert år mottatt en rapport om det utførte oppdraget.

I 2017 - 2019 har Stiftelsen, Vega verneområdestyre og verdensarvsenteret samarbeidet med NIBIO om å utvikle et 3-årig prosjekt for verdensarvsenteret som skal synliggjøre og formidle resultatene av kartleggingen for et bredere publikum. Det skal skje via en dataløsning som har fått navnet «Dypdykk». Besøkende skal kunne velge tema på en skjerm i resepsjons-/butikkområdet i senteret og kan også fordype seg via pc i et tilliggende rom. Arbeidet med å lage en «Vegavariant» av Kilden, som er NIBIOs hovedkartløsning, ble fullført ved årsskiftet 2019/2020. Her er alle instituttets data samlet på ett sted sammen med et utvalg andre sentrale, nasjonale datasett. For Vega vil det i tillegg bli all informasjon om skjøtsel i området, fugleobservasjoner, vegetasjon mm. Besøkende skal kunne lete opp informasjon selv, og Vegakilden vil også bli brukt i undervisning og formidlingsøyemed. Utenom disse dataene vil det bli lagt inn bilder og annet av natur- og kulturhistorisk interesse. Overvåking av vegetasjonen foregår på mindre ruter i Holandsosen naturreservat. Kartlegging og overvåking skjer i regi av Nibio avd Tjøtta.

4. 8 Overvåking av verdensarven

Utover å bidra til den systematiske rapporteringen til Unesco, har ikke Norge hatt en særskilt overvåking av verdensarven. Klima- og miljøverndepartementet ser behov for en jevnlig rapportering på tilstand og utvikling for å underbygge «føre-var» prinsippet i forvaltningen. Departementet skal derfor innføre en fast, forenklet rapportering til staten. Som et verktøy i arbeidet, utvikles målbare indikatorer for verdensarvverdiene.

Tilstandsvariabler

Tilstandsvariablene nedenfor er hentet fra nominasjonssøknaden for Vegaøyen som verdensarvområde (2003):

Beite, slåttelandskap og vegetasjon	overvåke vegetasjon, skjøtselsformer, omfang av gjengroing og aktuelle arter, trusler
Duntradisjonen	antall dunvær, antall ærfuglvoktere, antall hekkede ærfugl i dunvær, antall ærfuglhus
Fugleliv	antall fugler registrert og antall fugler som hekker i området
Fiskeri	antall sysselsatte, antall fartøy, volumfangst, type fisk
Kulturminner	kulturlandskapet skal overvåkes som en helhet og må ses i sammenheng med arbeid som pågår hos Riksantikvaren
Reiseliv	antall overnattinger, lengde på oppholdet, aktiviteter for de besøkende, antall besøkende i området og i buffersonen

Fram til i dag er det gjort omfattende og systematiske registreringer av:

- Bygninger: SEFRAK registrering av bygninger fra før 1900, kommunale registreringer, kulturminneregistreringer i Vega kommune er gjennomført av Nordland fylkeskommune. (2008-2013)
- Vilt-/sjøfuglkartlegging: (1981/1995), 2007/2008, 2010 og 2012/2016) gjennomført av Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv i samarbeid med Fylkesmannen i Nordland
- Ærfuglhus: kartlegging av ærfuglhus/ærfuglarkitektur gjennomført av Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv (2010 - 2012 og 2016 - 2018)
- Vegetasjon: kartlegging av vegetasjon (2010 - 2016) på ca 1000 øyer som grunnlag for utarbeiding av skjøtselsplaner og forvaltningsplaner i verdensarvområdet. Gjennomført av Stiftelsen og Vega verneområdestyre i samarbeid med Nibio.

Overvåkingstiltak i henhold til ny forvaltningsplan (2015 - 2022):

- Overvåke endring av sjøfugl i verdensarvområdet hvert 6. år
- Overvåke endringer av vegetasjon i verdensarvområdet hvert 6. år (vegetasjon som er truet av gjengroing og fremmede arter bør prioriteres)

- Oppfølging av «Sårbarhetsanalyse Vega, status og utfordringer for ferdsel i forhold til vegetasjonens sårbarhet» (Bioforsk Tjøtta 2010)
- Utredning av grensen mellom bevaring og bærekraftig utvikling mht til akvakultur
- Avklaring av hvordan verdensarvverdiene blir ivaretatt i forbindelse med drift av eksisterende anlegg og ved saksbehandling av ny akvakulturvirksomhet.

Utredningen «*Sammenstilling av eksisterende kunnskap om påvirkningsfaktorer og effekter på ærfugl og ærfugldrift i Vegaøyen verdensarvområde*» (2017) konkluderer med at det mangler kunnskap om hvilke arter som finnes i området, når de ulike artene er mest sårbare og variasjoner i deres tålegrenser gjennom året. Ifølge rapporten er kunnskapsnivået om temaet er mangelfullt, og det anbefales at nye feltstudier gjennomføres, inkludert ny kartlegging for å finne hvilke områder som i dag er de mest viktige for både ærfugl og andre arter. Deler av dette er gjort gjennom bl.a. vinterkartleggingen i 2019.

Vegetasjonskartleggingen gjennomført av NIBIO Tjøtta i perioden 2010 til 2016 vil være et godt utgangspunkt for å definere bevaringsmål for de naturtyper som trues av for eksempel gjengroing.

VERDENSARVOMRÅDET BENYTTES I STADIG STØRRE GRAD TIL REKREASJON OG FRILUFTSLIV. VED ØKT FERDSEL VIL DET VÆRE VIKTIG Å OVERVÅKE MULIGE VIRKNINGER PÅ NATURKVALITETENE I OMRÅDER DER MAN SER AT DISSE ER TRUET

5. Arbeid i regi av andre instanser

5.1 Vega Verdensarvsenter AS

Vega Verdensarvsenter åpnet 13. juni 2019 med H.K.H. kronprins Haakon Magnus og flere hundre andre gjester tilstede. Dette var en stor dag på Gardsøya med åpning både av den nye fiskerihavna og verdensarvsenteret.

Vi flyttet inn i nybygget på Gardsøya 1. februar og begynte med å etablere kontordelen. I løpet av våren kom både utstillingen, kafeen, kjøkkenet og butikken på plass. Detaljene rundt planleggingen for åpningen av senteret ble svært tidkrevende. Arrangementet var et samarbeid mellom Vega kommune, Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv og Vega Verdensarvsenter. Vega skole hadde i samarbeid med Verdensarvsenteret en aktivitetsdag i havna på formiddagen før åpningen skulle begynne den 13. juni. Flere elevgrupper deltok deretter i åpningsarrangementet med Kronprinsen som gjennomførte den offisielle åpningen av verdensarvsenteret ved å senke en tidskapsel ned i en glasskiste i golvet.

110 gjester var invitert til selve åpning inne i senteret, men rundt 400 mennesker deltok til sammen på åpningen av havna og åpningen av senteret som også ble vist på storskjerm (streamet) for alle som ville delta i et stor telt ned i havneområdet.

Sesongen ble prøvestartet før den offisielle åpningen av senteret. Lokalbefolkningen ble invitert til å komme å se senteret og utstillingen *Ville vakre Vega* allerede i april (gratis). I tillegg var alle skoleklassene 1. til 10. trinn på besøk og fikk omvisning både inne i senteret og nede i fiskerihavna.

6. - 9. mai arrangerte Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv og Vega verdensarvsenter verdensarvforum for alle de norske verdensarvstedene. Årets tema var «Fyrtårnstrategi de kommende 10 år for Norges verdensarvsteder». Det var over 90 deltakere på konferansen.

15. mai kom det første av fire cruiseskip (explorerskip). Det siste skipet forlot oss 4. juni, da hadde totalt 525 cruisegjester besøkt senteret.

Konkrete aktiviteter:

Prosjektet *Heltens reise* er et prosjekt for å utvikle et helhetlig barnekonsept for å oppleve verdensarven. I 2019 har vi jobbet med å få på plass utstyr i Skaperverkstedet. Skaperverkstedet er utstyrt med saltvannsrenne, mosevegg, mikroskop, 3d-printer, 3D-scanner, symaskin og lignende. Det har vært gjennomført aktiviteter som å lage sin egen drone. Videre har skoleklasser vært invitert til å lage små roboter, binde tau rundt

glasskavler som tidligere ble brukt for å holde garn og annet fiskeutstyr flytende. Rett før jul ble det arrangert T-skjorte workshop, der deltakerne skar ut motiver ved hjelp av en Cricuter. Motivet ble etterpå trykket på T-skjorter ved hjelp av en varmepresse. Et saltvannsklappespeil har kommet på plass rett utenfor skaperverkstedet, i resepsjonen.

Snorkeløypa med utleie av snorkelutstur har også vært tilbud barn og voksne i denne sommersesongen. I tillegg var det mulig å delta på snorkelsafari sammen med en marinbiolog i juli og august.

Flere skoleklasser fra Brønnøysund og Mosjøen har vært på besøk i senteret og fått formidling om verdensarven og noen har også deltatt i praktisk arbeid med hogst av sitka eller plukking av sitkagranskudd.

I perioden 23. juni til og med 20. august organiserte vi strandrydding i regi av prosjektet "Hold Vegaøyen Verdensarv ren". Målet for prosjektet var å få oversikt over søppelmengde i området, involvere innbyggerne og jobbe med holdninger til avfallshåndtering. I prosjektet ryddet 25 ungdommer under 18 år 50 tonn marint avfall over ca 47 km med strandlinje. Også frivillige har bidratt med å plukke marint avfall.

Senteret hadde også en daglig presentasjon for hurtigruteturister og andre grupper i perioden 10. juni - 10. september som et viktig formidlingstiltak. Samlet hadde senteret 1019 hurtigrutegjester i 2019. Dette er samme antall som i 2018.

Utover dette besøkte 4000 andre betalende gjester utstillingen. Noen gjester kom i grupper mens andre kom som enkeltpersoner. I tillegg har mange vært innom utstillingen uten å betale. Barn og ungdom under 16 besøker oss alltid gratis. Vi anslår at 11 000 gjester har besøkt senteret i løpet av 2019.

Senteret organiserte 9 båtturene til Lånan hvor 204 voksne (327 i 2018) og 21 barn (14 i 2018) deltok. Prisen for 2019 var 1150,- for voksne og 450,- for barn. Prisøkningen på 200,- på pris for voksenbillett, kan kanskje forklare noe av nedgangen på 123 voksne deltakere. I 2018 ble det arrangert 10 båtturer.

Åtte arrangement under Vegadagan

- 12. - 21. juli Barnekunstverksted med Eva Ballo og Inga Skålnes
- 13. - 21. juli Kunstutstilling ved Kari Steihaug.
- 13. juli Barnekunstprosjektet "Kreativt gjenbruk". Ansvarlig Vibeke Steinsholm
- Bokbad med forfatterne Per Anders Todal (Havboka) og forfatter Inga Næss (Landet som ikke er).
- 15. juli Teater og visekveld - Kokka i utværet + Et år i øyan.
- Viseforestilling med tittelen «Et år i øyan» – en historie fortalt gjennom visene til Emelius i Kvalholmen, med de lokale musikerne Gisle Horn Ebbesen, Marit Nilsen og Elin Anna Hovland
- 17. juli Barnekonsert ved Tonje Unstad
- 19. juli Konsert med Quintus

Kunstutstillinger

I senterets temporære utstillingsrom har det vært følgende utstillere:

- Torleif Hansen **Fotoutstilling** 13. juni – 12. juli
- Kari Steihaug **“Syersken i Trastevere”** 13. – 21. juli
- Steffen Nilsen **“It’s about time”** 24. juli – 6. august.
- Eva Ballo, Inga Skålnes, Hannah Mjølvsnes, Ida Westberg og Tine Charlotte Skaanes **“Mellom gråstein og hav”** 16. august – 22. september
- Torill Bonsaksen **“Historier jeg har funnet”** 18. oktober og ut året

Verdensarvsenteret har vært åpent hverdag fra 11.00 - 17.00 (16.00) fra 14. juni til og med 22. september. Deretter lagde vi et eget høstprogram med ulike arrangementer i hovedsak for lokalbefolkningen:

- 21. september : Skalldyraften med musikk
 - 28. september : Kurs i våtdraktpåkledning for de som vil prøve snorkling
 - 29. september : Høsttakkefest, i regi av Vega menighet
 - 18. oktober : Kunst og fortellinger fra Tåvær, åpning utstilling v/ kunstner Torill Bonsaksen, servering av utegangarsau
 - 9. november : Åpent senter, Kurs: Lær å sy lammerull
 - 23. november : Bygg din egen drone, kurs i Skaperverkstedet
 - 24. november : 3D-design og -printing, kurs i Skaperverkstedet
 - 5. desember : Åpent senter kl. 13.00. – 19.00
 - 6. desember : Åpent senter kl.11.00. – 17.00
 - 7. desember : Åpent senter kl. 11.00. – 17.00.
- Barnas turlag pynter senteret til jul
Lag trykk på din egen T-skjorte, workshop

Verdensarvsenteret har også stilt sine lokaler til disposisjon for større arrangement i regi av ulike organisasjoner både lokalt og regionalt, f.eks møte i Vega bondelag og Opplevelseskurs for Kunnskapsparken Helgeland.

Verdensarvsenteret er tenkt å ha en utviklerrolle i lokalsamfunnet. Verdensarvsenteret arrangerte sammen med Vega kommune og Vega Næringsforening et møte i romjulen for ungdom i alderen 18 – 35 år med tema **“Vega på full fart inn i framtiden”**. Arrangørene bidro med innlegg og deretter jobbet vi i små grupper med problemstillingen **“Hvordan kan vi gjøre Vega til et enda mer attraktivt sted å bo?”**

Vega Verdensarvsenter ved daglig leder deltar i en kommunalarbeidsgruppe som skal jobbe fram en søknad om etablering av en folkehøgskole på Vega. Arbeidsgruppa har jobbet jevnt med søknaden høsten 2019, og har som mål å levere søknaden 1.april 2021. Arbeidsgruppa har fått utarbeidet et konsept for **“Framtidens folkehøgskole på Vega”** på bestilling hos 5 studenter fra Emergence school of Leadership.

Daglig leder har også i år deltatt på nettverksmøter i Opplevelsesnettverket Brønnøysund. Verdensarvsenteret er med i nettverkets styringsgruppe.

Senterleder var i 2019 styremedlem i styret i INNOVATIVE OPPLEVELSER AS.

De ansatte har deltatt på flere ulike kurs og konferanser

- Januar: Kurs i måltidsopplevelse som strategisk satsning, Til Elise, Utskarpen
- Februar: Studietur til Grønland, i regi av NORA-prosjekt og INNOPP
- Mars: Studietur til Island, i regi av NORA-prosjekt og INNOPP
 - Fortellerkurs på Støtt, INNOPP
- Mai: Verdensarvforum på Vega
 - Kurs i måltidsopplevelse som strategisk satsning, Britannia, Trondheim
 - Ramtindkonferansen i Brønnøysund, Senterleder holdt innlegg
- Juni: Åpning av Verdensarvsentert 13. juni
- September: Opplevelseskurset, i regi av Kunnskapsparken og INNOPP i Verdensarvsenteret
- Oktober: Sentersamling i Lom, i regi av Miljødirektoratet
 - Opplevelseskurset, i regi av Kunnskapsparken og INNOPP i Verdensarvsenteret
- Desember: Verksted i natur og kulturveiledning. Interpretasjon, i regi av Norske Parker, Trondheim

5.2 Vega Verneområdestyre

Vega verneområdestyre utarbeidet et forslag til besøksstrategi for verneområdene på Vega som ble faglig godkjent av Miljødirektoratet høsten 2019. Det ble lagt ut på høring i desember 2019, med høringsfrist 14.februar 2020.

Bevilgingen fra Landbrukets utviklingsfond (LUF) til Vegaøyen verdensarvområde økte i 2018 fra 550 000 kr til 1 550 000 kr. Formålet med LUF midlene er å styrke landbruket i verdensarvområdet. En stor del av LUF-midlene i 2019 gikk til beitetilskudd i verdensarvområdet (inkludert i verneområdene). Derfor brukte Vega verneområdestyre mindre midler på beiting i 2019 enn tidligere år.

Vega verneområdestyre fikk i 2019 tildelt 775 000 til tiltak i verneområdene og de prioriterte å bruke pengene til følgende tiltak:

Tiltak	Navn		BUDSJETT
1	Beiting i Hysvær/Søla landskapsvernområde jfr ny skjøtelsesplan.		9 350
2	Beiting i Kjellerhaugvatnet		12 250
3	Beiting i Holandsosen		38 500
4	Slått i Lånan		60 318
5	Slått i Skjærvær		39 000
6	Slått i Flovær		10 350
7	Slått i Muddvær		20 000
8	Hogst av lauvkratt i Holandsosen naturreservat Del 1, jfr ny skjøtselplan for Holandsosen NR		168 143
9	Rydding etter hogst i kjellerhaugvatnet naturreservat		274 662
10	Hogst av sitkagran av skogbrukselever		37 439
12	Hogst av laukratt i Søla, jfr skjøtselplan for Søla.		13 539
13	Sitkagranplukking og klipping i Holandsosen, Kjellerhaugvatnet og Hysvær		4 118
15	Marin forsøpling og informasjon		11 006
19	Uttak av predator (kråke)		16 540
20	Informasjon og anonseringstiltak		18 506
21	Vedlikehold og utbedring av beitegjerde gjerde i Holandsosen og Kjellerhaugvatnet		39 304
23	Uforutsette utgifter		1 975
	Sum		775 000

Tiltakene i verneområdene skal være i tråd med forvaltnings-/skjøtelsesplan eller andre relevante styringsdokumenter. Midlene skal gå til tiltak som er nødvendig for å ta vare på verneverdiene, inkludert investeringsutgifter til informasjon, skjøtelses-, og til retteleggingstiltak. Midlene disponeres av verneområdestyret.

5.3 Oppsyn i regi av Statens naturoppsyn

Kontroll med etterlevelsen av spesifiserte lovverk er kjerneaktiviteten til SNO, og ble opprettholdt i 2019. Det løpende kontrollarbeidet skal bestå av uniformert tilstedeværelse i aktuelle naturområder med rutinemessig kontroll av etterlevelsen av regelverket gjennom stikkprøver og oppfølging av tips.

Aktiviteten i 2019:

Det er kjørt noe laksoppsyn i Vega, men i beskjedent omfang.

Det er ikke gjennomført kontroll av motorferdsel, hverken til lands eller vanns.

SNO har hatt tilsyn med de to kulturminnene Bremstein fyr og Fiskeværet Skjærvær

Bestillingsoppgaver

SNO har loggført 342 arbeidstimer i Vega i 2019. Det er med tjenestebåt loggført 2226 km oppsyn/tilsyn i verneområder/verdensarvområdet, hvorav 861 km er kjørt i forbindelse med uttak av mink.

SNO har med få unntas kuttrettet bestilt tiltak, samt oppsyns- og tilsynsoppdrag.

Omfanget av enkelte oppdrag har blitt noe begrenset blant annet på grunn av føringer om å prioritere andre oppgaver som f.eks lakseoppsyn, noe mer. SNO har etter beste evne forsøkt å bistå verneområdeforvalter ved en del oppgaver som har dukket opp og transportbehov.

Når det gjelder tilstanden til sjøfugl, er det samme negative utvikling som er påvist for stort sett alle sjøfugler overalt ellers.

Naturtilstanden generelt synes å være stabil.

SNO har heller ikke i 2019 registrert noen påtakelig økning i antall fritidsbåter eller andre sjøfarende turister i området. Den økte yrkestrafikken i forbindelse med havbruksanlegg synes å ha stabilisert seg på et ganske høyt nivå.

SNO har ikke hatt oppdrag med hogst av sitka, men har kjørt ut tømmer fra Kjellerhaugvatnet naturreservat. Ca 825 stranger ble kjørt ut med snøscooter over 2 dager.

SNO har i 2019 hatt som den mest prioriterte oppgaven å gjennomføre jakt og felling av mink i Vegaøyen, men fikk i 2019 ikke hjelp av hundeevipasje. Felling har blitt gjennomført med jakt og fangst med feller, fortrinnsvis ved Søla og Skogsholmen. Det ble tatt 6 mink.

SNO har organisert og gjennomført oppsamling av ca 600 sekker strandsjøppel i verdensarvområdet. Ca 250 av disse var samlet av grunneiere i området.

Lokal oppsynsmann har holdt øye med hekkende rovfugl. Området har en stabil bestand av havørn, men to egg ble borte fra et av reirene sør for Vega.

5.4 Vega kommune: Arbeidsoppgaver verdensarv

Verdensarvsenteret: Vega kommune som byggherre og totalentreprenøren HENT AS hadde et tett samarbeid om byggingen av verdensarvsenteret som var ferdigstilt 1. februar 2019, noen måneder forsinket - men etter budsjett.

Kulturlandskap: Jordbrukssjef sto for administrasjon og behandling av verdensarvmidlene som tildeles via Fylkesmannens landbruksavdeling. Dette er midler som bevilges over jordbruksavtalen. Etter en stor økning i midlene fra Landbrukets Utviklingsfond (LUF) ble det i 2019 tildelt 1,6 mill kr. direkte til bønder som skjøtter kulturlandskapet. og tre andre prosjekter: tilrettelegging for prøveproduksjonskjøkken i verdensarvsenteret, dokumentasjon av immateriell/handlingbåren kunnskap om skjøtsel av kulturlandskapet i verdensarvområdet og refotografering av kulturlandskap ved Oscar Puschmann, Nibio.

Vega kommune bistår ellers på den forvaltningsmessige siden. Det gjelder behandling av søknader i forbindelse med beiting og slått, men også søknader om midler i form av SMIL til ulike skjøtselstiltak og bygningsvern tiltak i Verdensarvområdet. Dette kan være fra enkeltsøkere eller Stiftelsen. Av stillingsressurser har kommunen ellers hatt ca 10 -12 prosent av ordførers stilling som styreleder i Stiftelsen og hel stilling på reiselivsstrategi.

Vega Turistinformasjon

Vega kommune har vedtatt en reiselivsstrategi for kommunen og har ansatt reiselivssjef for å følge opp strategien. Vega er også sertifisert som bærekraftig destinasjon og arbeidet med resertifisering startet i 2018. Kommunestyret vedtok samtidig i 2018 at reiselivsstrategien skal rulleres og at det skal utarbeides ny plan for Vega som reisemål der arbeidet med bærekraftig reiseliv og besøksforvaltning skal integreres. Dette arbeidet fortsatte i 2019.

Reiselivssjef samarbeidet med formidlingsansvarlig i senteret med å utvikle www.visitvega.no som felles inngangsside for Vega Turistinformasjon/visitvega, Vega verneområdestyre, verdensarvsenteret og Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv. Dette var et viktig punkt i kommunikasjonsstrategien for verdensarven som Stiftelsen fikk laget i 2016 og var til god hjelp i 2019 - både for besøkende og de som skulle hjelpe dem.

Turistinformasjonen på Vega var åpen fra 15. juni - 30. august og hadde rundt 4000 besøkende i en forholdsvis kort sesong. Turistinformasjonen tar imot og informerer enkeltpersoner, samt bistår pressegrupper og grupper som ønsker å oppleve Vega og verdensarven.

Stiftelsen samarbeider med Visitvega om å ta imot grupper, annonsering, utvikling av informasjonsmateriell og om oppfølging av bærekraftig reiseliv som en del av verdensarvarbeidet.

5.5 Administrativt kontaktutvalg

Administrativt kontaktutvalg er etablert av Vega verneområdestyre og skal sikre at forvaltningen av verneområdene blir godt integrert i den kommunale forvaltningen samt sikre et nært samarbeid med Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv. Det skal holdes minst to møter i året. Vega verneområdestyre vedtok 21. november 2016 at administrativt kontaktutvalg skal bestå av følgende medlemmer: Tre representanter fra Vega kommune (miljøvernsjef, jordbrukssjef, reiselivssjef) og en representant fra Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv (daglig leder). Vega kommune ved teknisk avdeling kalles inn på møtet ved behov. Verneområdeforvalter er sekretær for utvalget. Det ble avholdt 2 møter i administrativt kontaktutvalg i 2019.

5.6 Helgeland Museum

Helgeland museum og Vega kommune vedtok i 2018 å legge ned virksomheten ved E-huset Museum som formidlet ærfugltradisjonen, områdets universelle verdi. Museet ble holdt åpent sesongen 2019 av Inga E Næss som startet museet.

Helgeland Museum hadde ansvar for guidingen på Hurtigruten utfluktsprogram til Vega. Helgeland Museum er engasjert via Den kulturelle skolesekken for Sør-Helgeland til å formidle ærfugltradisjonen. På grunn av mye dårlig vær, var det ikke mulig å få gjennomført besøk av skoleklassene i 2019. Museet har samarbeidet med Stiftelsen og nå senteret i dette prosjektet.

Etter avtale mellom Nordland fylkeskommune (NFK) og Helgeland Museum (HM) har NFK engasjert HM til å følge opp deler av bygningsvernarbeidet i verdensarvområdet. Arbeidet består av tilstandsvurdering, rådgivning i restaureringsarbeidet, prosjektering og opplæring mv. Dette innebærer et betydelig løft for bygningsvernarbeidet i verdensarvområdet, både gjennom direkte bistand til tiltakshaverne og kompetanseheving hos lokale håndverkere. Det har også vært positivt at ansatt i museet har kontor i verdensarvsenteret og dermed er en del av miljøet der.

Stiftelsen har i 2019 hatt en god dialog med Helgeland Museum om kompetanseoppbygging og formidling av bygningsverntiltak i verdensarvområdet gjennom en utstilling som det ble sendt en søknad på midler til i 2019 og som skal utvikles i fellesskap. Framover vil det være viktig å få styrket opplæringen av nye håndverkere. Vega mangler fagfolk som kan ta på seg restaureringsprosjekter. Per i dag er det 400 Sefrak-registrerte bygg og 80 av disse er istandsatt.

I 2019 tildelte Nordland fylkeskommune/Riksantikvaren 1,9 mill kr fordelt på åtte ulike prosjekter i verdensarvområdet og buffersonen.

5.7 Frivillig arbeid

Flere organisasjoner, lag og enkeltpersoner legger ned en stor innsats med å dokumentere og formidle verdensarvens immaterielle og materielle kulturarv. Dette arbeidet sikrer både verdensarvverdier og lokal forankring. For verdensarvsenteret vil det være viktig å få et godt samarbeid med de ulike aktørene, slik at senteret kan bli en formidlingsarena for det frivillige arbeidet.

Det frivillige arbeidet har også vært høyt prioritert i Stiftelsens budsjett og arbeidsplan. Stiftelsen har og har hatt flere samarbeidsprosjekt med frivillige lag og foreninger. Årlig er det lyst ut tilskuddsmidler til lag og foreninger som arbeider for å fremme og støtte opp om verdiene i Vegaøyen verdensarvområde. Midlene har gått til konkrete prosjekter og tiltak.

Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv ga i 2019 tilskudd på totalt kr 120 000 til:

Vegaøyens Venner - formidling, kr 30 000

IL Vega - Vega Challenge, kr 25 000

IL Vega - Vegatrappa, kr 25 000

Vega Kystlag - formidling, kr 20 000

Ungdomsklubben - Vegadagan UNG, kr 20 000

GRØTTLANDHUSET ER BLANT PROSJEKTENE SOM FIKK MIDLER TIL RESTAURERING I 2019. RESTAURERINGEN SKJER I REGI AV FRIVILLIGE I FORENINGEN «BJARNES VENNER».

6. Bakgrunn for Stiftelsens arbeid

Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv ble stiftet 5. april 2005 av Vega kommune. Opprettelsen av stiftelsen er forankret i artikkel 17 i Unescos verdensarvkonvensjon. Stiftelsens formål er nedfelt i §2 i vedtektene, og fastslår at den skal bidra til ivaretagelse av områdets verdier, slik det er avgrenset og beskrevet i nominasjonsdokumentet Vega - The Vega Archipelago (2004).

Til enhver tid gjeldene retningslinjer for oppfølging av Unescos konvensjon for vern av verdens kultur- og naturarv, verneforskrifter, samt gjeldene forvaltningsplan for Vegaøyen verdensarvområde, skal være styrende for Stiftelsens prioritering av tiltak og aktiviteter.

St.meld 35 anbefaler at arbeidet på verdensarvstedene organiseres med verdensarvråd eller stiftelse og med en verdensarvkoordinator som skal ha en koordinerende rolle i den periodiske rapporteringen til Unesco og ivareta den direkte kontakten med Klima- og miljødepartementet. Lokal organisering for Vegaøyen er dermed i tråd med de nasjonale føringene.

I overordnet strategi- og tiltaksrettet arbeid har Stiftelsen arbeidet ut fra verdensarvkonvensjonens intensjoner, innskrivingsteksten på Unescos verdensarvliste, gjeldende forvaltningsplan og tiltaksplanen for kulturlandskapet. Verdensarvkonvensjonen sier blant annet i artikkel 4: *"Et land som er avtalepart i denne konvensjonen, erkjenner at plikten til å identifisere, verne, bevare, formidle og overføre til fremtidige generasjoner den kultur- og naturarv som det er vist til i artikkel 1 og 2..."*

Nasjonalstaten anmodes videre på generelt grunnlag til å gi arven en funksjon i lokalsamfunnet, integrere vern i alminnelig planlegging, etablere instanser med tilstrekkelig personale for å ivareta oppgavene, videreføre studier og forskning, samt fremme opprettelse eller utvikling av regionale sentre for utdanning, vern, bevaring og formidling.

Verdensarvkomiteens anmodning til myndighetene ved innskrivingen av Vegaøyen på listen i 2004 var samtidig konkret i anmodningen om å utvikle en spesiell strategisk plan for verdensarvområdet med målsettinger for støtte til tradisjonelle driftsformer innen landbruket, særlig beiting med sau, opprettholdelse av mosaikken i landskapet, tiltak for å få grunneierne engasjert i forvaltningen og å utrede grensen mellom bevaring og bærekraftig utvikling mht akvakultur.

Innsamling av den immaterielle kulturhistorien og de tradisjonelle gjøremålene i øyene for å kunne overvåke at de består, er andre punkt som påpekes.

Stiftelsen har arbeidet for å følge opp intensjonene i Verdensarvkonvensjonen gjennom samarbeid med lokale interessenter og arbeid med barn og unge.

Videre har hovedmål for forvaltningsplanen og tiltaksplanen for Vestnorsk Fjordlandskap og Vegaøyen vært avgjørende for prioritering av tiltakene i vedtatt arbeidsplan for 2019.

6.1 Stiftelsens styre

I henhold til vedtak i Vega kommune og Stiftelsens styre i sak 04/12 skal Stiftelsen ledes av et styre på inntil 8 - åtte - medlemmer:

- A. 3 - tre - medlemmer oppnevnt av Vega kommune
- B. 1 - ett - medlem oppnevnt av Fylkesmannen i Nordland
- C. 1 - ett - medlem oppnevnt av Nordland fylkeskommune
- D.1 - ett - medlem oppnevnt av Helgeland Museum
- E. 1 - ett - medlem fra Stiftelsens samarbeidsråd
- F. 1 - ett - medlem valgt av styret, om mulig fra Stortingets Energi- og miljøkomité

Observatører: Miljødirektoratet, Riksantikvaren, Vega verneområdestyre og Statens naturoppsyn.

Stiftelsen hadde i 2019 følgende styre:

Ordfører André Møller, Vega kommune, leder

Vara: Hilde Sprekenhus, varaordfører Vega kommune

Kari Renate Nilsen, Vega kommunestyre, nestleder

Vara: Kjartan Sørøy, Vega kommunestyre

Margunn Ebbesen, stortingsrepresentant for Nordland

Torfinn Sørensen, Fylkesmannen i Nordland

Vara: John Kosmo, Fylkesmannen i Nordland

Magnar Solbakk, Helgeland Museum

Vara: Steinar Smedseng, Helgeland Museum

Kai Erik Breivoll, Nordland fylkeskommune (ikke erstattet)

Vara: Ruth Tove Trang-Liljar, Nordland fylkeskommune (ikke erstattet)

Hilde Wika, Vega kommune

Vara: Ove Horpestad, Vega kommune

Inger Pedersen Toppen/Arnstein Hansen, Stiftelsens samarbeidsråd (vårhalvår)

Per-Anton Nesjan, fra høst 2019, Stiftelsens samarbeidsråd

Observatører:

Ole Sjøe Eriksen, Riksantikvaren

Gaute Sønstebø, Miljødirektoratet

Jannike Wika, Vega verneområdestyre

Runar Omnø, Statens naturoppsyn

Styret hadde i alt 3 (tre) møter: 12. mars, 12. juni og 22. oktober. Møtene ble arrangert på Vega Havhotell og Vega Verdensarvsenter.

Styret behandlet 24 saker hvor de viktigste omhandlet arbeidsplan og budsjett, oterskader i Muddvær, engasjement av prosjektleder for barn og unge, organisering av Stiftelsens samarbeidsråd, besøksforvaltning, utvikling av innhold i verdensarvsenteret, oppfølging av forvaltnings- og tiltaksplanen for området og de strategier som er vedtatt av styret på disse områdene. De viktigste diskusjons- og orienteringssakene har vært om havbruk i verdensarvområdet og arbeid med å få en folkehøgskole på Vega.

6.2 Stiftelsens samarbeidsråd

Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv har i henhold til vedtektene etablert et samarbeidsråd med representanter fra lokale og regionale lag og foreninger. Rådet består av 17 lag og foreninger som skal gi impulser til styrets arbeid.

Medlemmer i Samarbeidsrådet pr.25.02.19:

Hysværøyen grunneierlag, Naturvernforbundet i Nordland, Nordland ærfugllag, Norsk Ornitologisk forening, Skogsholmen grendelag, UL Skogholt, Utværet Lånan, Bondelaget, Fiskarlaget, Vega kommune, Vega Kystlag, Vega Barne- og ungdomsskole, Vega ungdomsklubb, Vega bonde og småbrukarlag, Vegaøyens Venner, Visit Helgeland, Vega historielag.

Etter vedtektene skal Stiftelsens Samarbeidsråd arbeide for et best mulig samspill mellom Stiftelsen og Samarbeidsrådets medlemmer, gjennom å:

- Være en støttespiller for Stiftelsens arbeid.
- Bidra til å styrke kunnskapen om og skape forståelse for verdensarvens verdier
- Stimulere til debatt om de utfordringer og muligheter som verdensarven gir

Rapport fra Samarbeidsrådet i Vegaøyen Verdensarv 2019

Samarbeidsrådet hadde årsmøte 29.03.19, og et ekstraordinært årsmøte 031019. Dette var nødvendig for å få et fungerende arbeidsutvalg og leder på plass. At dette tok så mye av 2019 for å få på plass har gjort at det ikke er avviklet årsmøte for 2019. Derfor lages bare denne årsrapporten.

Fram til det ekstraordinære årsmøtet besto AU av:

- Inger Pedersen, leder
- Arnstein Hansen, nesteleder
- Anita Trøite

Etter det ekstraordinære årsmøtet og et møte i AU har AU nå denne sammensetningen:

- Leder og styrerepresentant Per-Anton Nesjan (representerer Vega Bonde- og Småbrukarlag i S.rådet)
- Nestleder og vara til styret Gunnvald Eilertsen (representerer Hysvær Grunneierlag i S.rådet)
- Erling Solvang (representerer Naturvernforbundet i S.rådet)

AU har gjennomført formøter foran styremøtene Stiftelsen, januar, mars, juni og oktober. Daglig leder har møtt. Deltakelsen fra medlemmene har variert, i underkant av 10 av medlemmene har møtt. AU har et inntrykk av økende interesse nå. Medlemmer som ikke har deltatt før har meldt sin interesse.

Alle sakene har blitt gjennomgått. Den enkeltsaken som det har vært brukt mest tid på er organiseringen av Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv, Samarbeidsrådets eksistens videre og scopingseminar. Dette vil også bli omtalt i årsmeldinga for 2020.

Per-Anton Nesjan, leder

6.3 Stiftelsens sekretariat

Stiftelsen er lokalisert på Vega og hadde kontorlokaler i Vega Verdensarvsenter fra 1. februar 2019. Rita Johansen er ansatt som daglig leder og begynte i jobben 1. november 2005. Stillingen som ansvarlig for arbeidet med barn og unge ble flyttet fra Stiftelsen til Vega Verdensarvsenter, og Stiftelsen kjøpte i 2019 denne tjenesten fra senteret.

Med Stiftelsens samlokalisering i Forvaltningsknutepunktet på Vega Verdensarvsenter med Vega verneområdestyre, Statens naturoppsyn, samt de ansatte i Vega Verdensarvsenter og Helgeland Museum, er de samarbeidende parter et godt stykke på vei til å bygge opp et kompetansemiljø på verdensarv.

De viktigste arbeidsoppgavene for sekretariatet i 2019 har vært:

- Oppfølging og bistand fuglevoktere, grunneiere og interessenter i området
- Presentasjon og oppfølging nasjonalt og regionalt av Vegaøyen Verdensarv
- Bistand til utvikling av innholdet i Vega Verdensarvsenter
- Barne- og ungdomsprosjekt innen skjøtsel, ærfugltradisjon og andre tema
- Daglig drift med tiltaks- og økonomiarbeid

Arbeidet med rutiner for informasjon via nettsted er ferdigstilt og Stiftelsen har nå en felles inngangsside med Vega verneområdestyre, verdensarvsenteret og Visitvega. Det har vært problem med oppdatering av Stiftelsens nettside i 2019 og alt av aktuelle saker har vært lagt ut på Facebooksiden Vegaøyen Verdensarv. Ved årsskiftet hadde den ca 3371 følgere, en liten økning på ca 380 fra 2018. Facebooksidene ble brukt aktivt for å informere om arrangementer i verdensarvsenteret og andre aktuelle saker. Stiftelsen og senteret samarbeidet også om å få ut informasjon om arrangement i alle postkasser på Vega. På grunn av presset arbeidssituasjon og problemer med nettsidene, ble det likevel ikke godt nok informasjonsarbeid i 2019.

Daglig leder var i 2019 nestleder av styret til medlemsorganisasjonen Norges Verdensarv, styremedlem i Nordic World Heritage Foundation og styremedlem i Helgeland Reiseliv.

6.4 Vega Verdensarvsenter AS

Vega Verdensarvsenter AS ble etablert 20. mai 2016 og er et datterselskap som er 100 prosent eid av Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv. Selskapets virksomhet er butikk- og kafedrift, arrangere kurs, konferanser og turer, samt spre informasjon om Vegaøyen Verdensarv. Se for øvrig årsmelding for aksjeselskapet på side 25.

Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv
Ærfuglveien 1
8980 Vega
Tlf: 97 03 46 46
E-post: post@verdensarvvega.no
Internett: www.verdensarvvega.no

